

Archiwum fotograficzne Ośrodka Kultury Leśnej Kobiety w leśnictwie i drzewnictwie

Zawód leśnika od zawsze był kojarzony przede wszystkim z mężczyznami. Tymczasem od kilkudziesięciu lat obserwuje się wzrost liczby kształcących się i zatrudnianych kobiet w sektorze leśnym.

Coraz częściej w leśnictwie i drzewnictwie można spotkać panie nie tylko w biurze, ale także na stanowiskach terenowych. Nawet w języku polskim następują zmiany. Pojawiły się żeńskie odpowiedniki nazw stanowisk niegdyś zarezerwowanych dla mężczyzn. Zatem w lasach pracują podleśnicze, leśnicze, naczelniczki, nadleśnicze, a także dyrektorki regionalne Lasów Państwowych.

Chociaż tak jak w innych branżach, tak i w leśnictwie, kobiety muszą starać się bardziej, by pokazać, że wywiązują się należycie ze swoich obowiązków. Jednakże dzięki odpowiedniemu przygotowaniu, wykształceniu, kompetencjom oraz fachowości udowadniają, że wykonywanie pracy leśnika nie jest determinowane przez płeć.

[cd. str. 9]

Podczas przerwy w pracach leśnych, Leśnictwo Powodowo Nadleśnictwo Wolsztyn, 1968 r. (fot. A. Murawski)

Technikum Leśne w Mojej Woli, lata 60./70. XX w. (przekaz Zenona Adamczewskiego)

Produkcja płyt wiórowych (fot. Królak CAF)

Dział finansowy Ośrodka Transportu Leśnego w Przemyślu, lata 60./70. XX w. (fot. Arch. OKL)

Kobiety pracujące na szkółce leśnej – szkółkowanie sadzonek świerka, 1928 r. (fot. J. Slama)

Sadzenie lasu na terenie Nadleśnictwa Gołębki, 5.V.1975 r. (fot. L. Żołnowski CAF)

Archiwum fotograficzne Ośrodka Kultury Leśnej Kobiety w leśnictwie i drzewnictwie

[cd. ze str. 8]

Warto przypomnieć panie, które przecierały innym kobietom zawodowe szlaki w powojennych dziejach naszego kraju. Pierwszą leśniczą została Stanisława Grzybowska (krótko po wojnie w leśnictwie Gorbania w lasach olsztyńskich). Pierwszą nadleśniczą w 1966 r. została Józefa Słomka (Nadleśnictwo Skała [obecnie Nadleśnictwo Olkusz], RDLP w Katowicach). W 1999 r. pojawiła się kobieta na stanowisku dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych (RDLP w Krośnie) – pani Grażyna Zagrobelna. Pierwszą kobietą, która napisała doktorat z dziedziny zarządzania lasem, była prof. Krystyna Przybylska, niegdyś wykładowczyni Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie. Natomiast trzeba pamiętać, że kobiety w Lasach Państwowych pracowały już w międzywojniu.

Mimo iż według „Imiennego wykazu personelu Administracji Lasów Państwowych”, wydanego w 1933 r., widniały już nazwiska pań pracujących w lasach, zarówno w biurze jak również w terenie, to w archiwum fotograficznym Ośrodka Kultury Leśnej nie ma żadnego opisanego zdjęcia takich właśnie pracownic z tamtych lat. W ogóle niewiele jest w archiwum zdjęć przedstawiających kobiety zajmujące stanowiska należące

Kobiety pracujące przy korowaniu drewna (fot. Arch. OKL)

do służby leśnej.

Analizując tableau będące w archiwum, zdjęcia kobiet kształcących się w zawodzie leśnika pojawiają się w latach 50. XX wieku. Natomiast liczne są fotografie przedstawiające kobiety, które bezpośrednio pomagają w pracach leśnych, szczególnie w pielęgnacji szkółek leśnych, sadzeniu lasu oraz pracownice zakładów przetwarzających drewno.

4 lipca 2009 roku w Katowicach powstało Stowarzyszenie Kobiet Lasu, którego celem jest integrowanie kobiet-leśniczek, pracujących w Lasach Państwowych, jak i tych poza nimi, zwiększenie ich aktywności zawodowej oraz przełamywanie stereotypów płciowych.

W kwestii równości kobiet i mężczyzn w różnych zawodach, także tych związanych z lasem, jest jeszcze wiele do zrobienia.

Joanna Kostka

Źródła:

Grabowska B., „Zawsze były”, W: „Echa leśne”, 4 (618) 2014 s. 28-30.

Maszkiewicz E., Ptak A.M., „Kobiety w Lasach Państwowych”.

<http://kobietylasu.com/retrospekcja.html> [dostęp: 04.01.2019].

<https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/aktualnosci/90-lat-z-kobiecego-punktu-widzenia> [dostęp: 04.01.2019].

Rosa S., Sławkowski K., Wąs D., prezentacja multimedialna „Nadleśnictwo Olkusz”, W:

https://www.google.com/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKewjhojW0_YjgAhWGJIAKHAW6DtQQFjAAegQICRAC&url=http%3A%2F%2Ftpl.org.pl%2Fna-szenadlesnictwo%2Fprace%2FNn_Rosa_Slawkowski_Was.ppt&usg=AOvVaw2Bq1ADoEH9LYQKxjtEe8vo [dostęp: 25.01.2019].

Wikliniarstwo – wiązanie wiklinowych gałązek, lata 60. XX w. (fot. prof. E. Kamiński)

Zakłady Przemysłu Zapalczanego Sianów, 1964 r. (fot. Chmielewski CAF)

Technikum Leśne w Rzepinie – uczniowie na zajęciach praktycznych (fot. Arch. OKL)

Produkcja gontu (fot. W. Raczkowski)

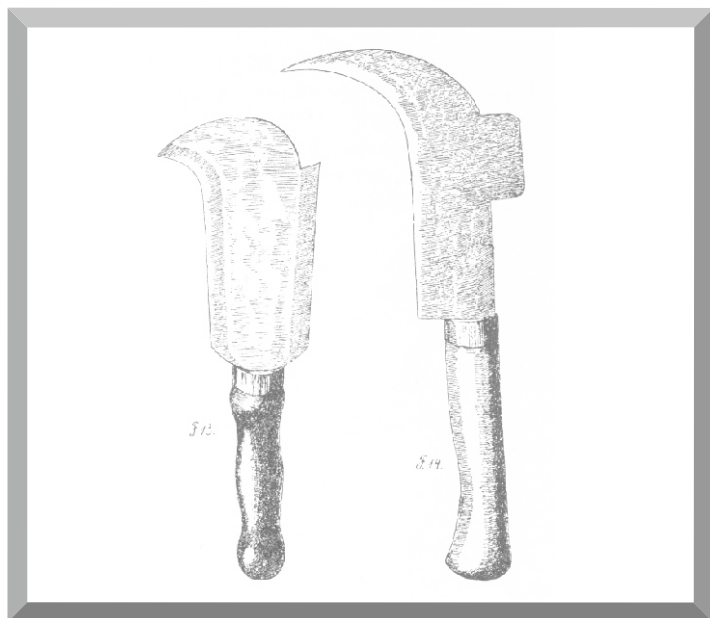

Tasak. Czyszczenie upraw i młodników

Według „Małej encyklopedii leśnej” z 1980 r. – tasak to ręczne narzędzie do ścinki i okrzyszowania drzewek usuwanych podczas wykonywania czyszczeń. Składa się z ostrza (różnego kształtu), osadzonego na krótkiej rękojeści. Jak zmieniał się przez lata wygląd tego narzędzia?

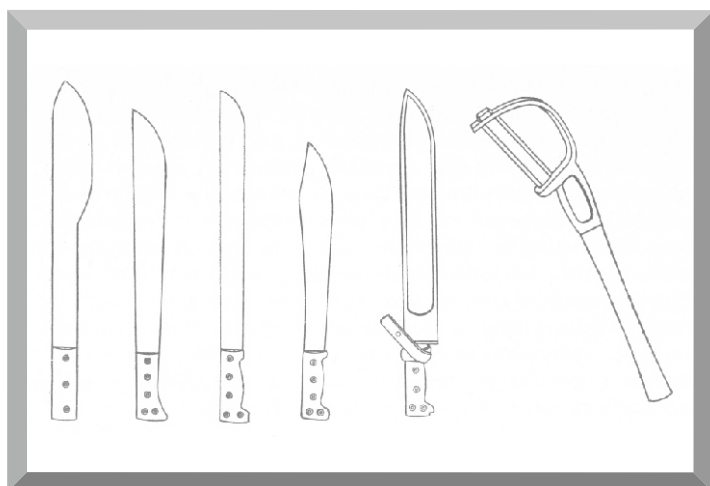
W leśnictwie – czyszczenia to zabiegi pielęgnacyjne wykonywane w uprawach i młodnikach, mające na celu kształtowanie pożądanego, zgodnego z siedliskiem, składu gatunkowego, formy zmieszania, struktury odnowienia, stopnia zagęszczenia oraz poprawę jakości drzewek. W uprawach w wieku do ok. 10 lat, przed osiągnięciem przez nie zwarcia, wykonywane są czyszczenia wczesne, natomiast w młodnikach, to jest w drzewostanach w wieku od ok. 10 do ok. 20 lat, od osiągnięcia zwarcia do rozpoczęcia procesu wydzielania się drzew – czyszczenia późne. Do wykonywania tych zabiegów używano przede wszystkim tasaków o bardzo różnorodnym kształcie.

W podręczniku „Użytkowanie lasów” z 1913 r. A. Nowicki pisze „Do cięcia chrustu w oczyszczanych lub przerzedzanych zagajnikach służy tasak fig. 13 i sierp leśny z tasaczkiem fig. 14.” (ryc. 1).

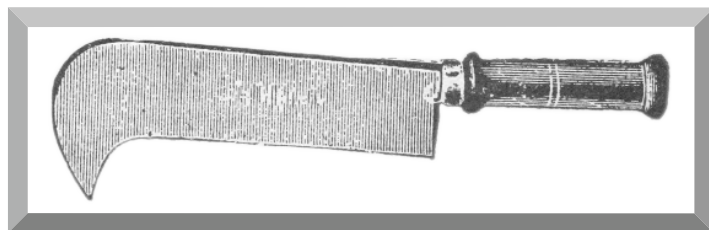
Ryc. 1

W „Szczegółowej hodowli lasu” z 1969 r. E. Ilmurzyńskiego znajdziemy tasaki o jeszcze innych kształtach ostrza (ryc. 2).

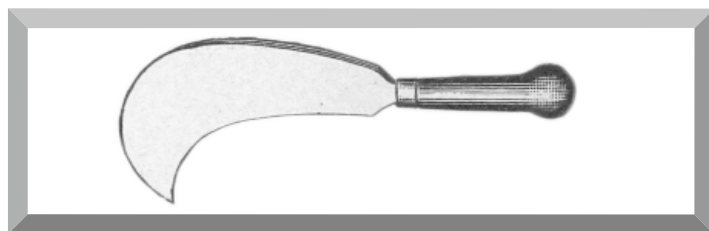

Ryc. 2

Poniżej tasaki oferowane do sprzedaży w okresie międzywojennym przez niemiecką firmę Wilhelm Göhlers Wittwe w „Haupt-Forst-Katalog 72” (ryc. 3 i 4).

Ryc. 3

Ryc. 4

Tasaki produkowane w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX w. przez Malborskie Zakłady Przemysłu Maszynowego Leśnictwa (ryc. 5 i 6).

Ryc. 5 (fot. D. Kociubiński)

Ryc. 6 [źródło: <http://www.las.trz.pl/katalog10/narzedzia-reczne-do-prac-lesnych>]

Współcześnie tasak, częściej określany jako maczeta, pozostaje wciąż podstawowym i uniwersalnym narzędziem w krajach tropikalnych, używanym do pozyskania i obróbki drewna, nie tylko bambusowego. Jest też niezastąpionym elementem wyposażenia wypraw w dżunglę.

Józef Nadolny

Źródła

Ilmurzyński E., „Szczegółowa hodowla lasu”, PWRiL, Warszawa 1960.
Nowicki A., „Użytkowanie lasów”, G. Gebethner i Spółka, Kraków 1913.
Milewski W., „Las słowami opisany”, CILP, Warszawa 2004.
Tyszkiewicz S. [red.], „Mała encyklopedia leśna”, PWN, Warszawa 1980.

Nabytki biblioteczne

„Krótka historia pszczelarstwa polskiego”

Książka odkrywająca historię i przybliżająca korzenie pszczelarstwa będzie ciekawą pozycją dla wszystkich miłośników i znawców bartnictwa. Sięgając aż do czasów Piasta Kołodzieja, autor opisuje w swojej publikacji zmieniające się z upływem lat sposoby pozyskiwania miodu, przedstawiając jednocześnie usystematyzowaną wiedzę z zakresu dziejów pszczelarstwa polskiego.

Autor: Romuald Wróblewski.
Rok wydania: 2009.
Liczba stron: 121.
Oprawa miękka.

„Jadalne zioła i owoce lasów, łąk i pól: jak je rozpoznawać”

Jeśli przyszło Ci do głowy wzbogacić swoją paletę smaków o nieznaną dotąd zioła, poradnik ten będzie właściwym punktem odniesienia. 140 różnych ziół i owoców zostało przedstawionych pod kątem miejsca występowania, pory zbierania i sposobu zastosowania. Każdej zaprezentowanej pozycji towarzyszy opis najważniejszych cech, pozwalających rozpoznać roślinę oraz wskazówki dotyczące ich

zbioru i wykorzystania. Książkę uzupełnia kilka przepisów kulinarnych, które już po powrocie z wyprawy po zioła i owoce, można spróbować odtworzyć we własnej kuchni.

Autor: Rudi Beiser.
Rok wydania: 2018.
Liczba stron: 170.
Oprawa miękka.

„Drzewa jak je rozpoznawać — po liściach: 64 drzewa liściaste i iglaste”

Zastanawiałeś się kiedyś, jak rozpoznać mniej znane drzewo po jego liściu? Z pomocą przychodzi podręczny przewodnik prezentujący liście w skali 1:1. Oznacza to, że jeśli tylko jakiś znaleziony przez nas w parku lub lesie liść przykuje naszą uwagę, możemy przyrównać go do zdjęcia z książki. Dzięki temu nie grozi nam ryzyko pomylenia gatunku drzewa.

Autor: Meike Bosch.
Rok wydania: 2018.
Liczba stron: 108.
Oprawa miękka.

Romana Koch

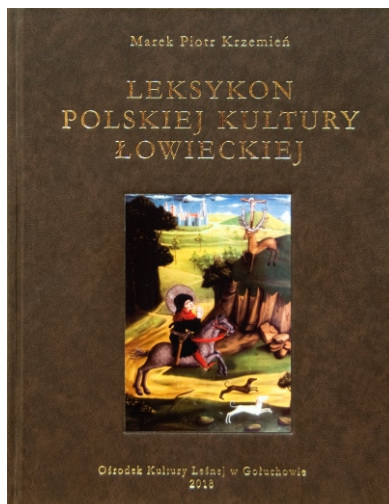

Leksykon polskiej kultury łowieckiej

Łowiectwo w ujęciu kulturowym, jego historię i dzień dzisiejszy, obrazuje nowość wydawnicza Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie – „Leksykon polskiej kultury łowieckiej” autorstwa Marka Piotra Krzemienia. Pozycja zawiera zbiór haseł odzwierciedlających między innymi wielowiekową tradycję łowiecką, etykę myśliwską oraz obecność tematyki w sztuce.

W książce znajdziemy blisko dwa tysiące haseł bogato zilustrowanych rycinami oraz fragmentami z literatury. Zdefiniowane hasła m.in. z zakresu zwyczajów, gwary myśliwskiej, muzyki czy malarstwa, pokazują dziedzinę w szerokim ujęciu. Łowiectwo, niegdyś utożsamiane jedynie z wykonywaniem polowania, ma wieloaspektowy wymiar i obejmuje czynności gospodarcze związane z racjonalnym gospodarowaniem zwierzyną, ochronę środowiska i właśnie kontekst kulturowy. *Kultura łowiecka to przede wszystkim etyczna postawa myśliwego będąca składową mądrości łowieckiej, która jest czymś więcej niż umiejętnością upolowania znacznej liczby zwierząt* – czytamy w słowie wstępnym autorstwa profesora Dariusza J. Gwiazdowicza, recenzenta publikacji.

Marek Piotr Krzemień jest autorem wielu opracowań, redaktorem książek i czasopism, organizatorem licznych imprez i inicjatyw łowieckich, wśród nich kongresów kultury,

gield kolekcjonerskich i wystaw. W latach 1982–1990 założył i redagował czasopismo łowieckie „Myśliwiec”. *Trudno jednak oprzeć się wrażeniu, że leksykon przez niego opracowany jest pozycją wyjątkową. Stworzenie takiego Magnum Opus wymagało nie tylko ogromnej wiedzy, ale i tytanicznej, lub jak kto woli, benedyktyńskiej pracy* – komentuje dokonanie autora profesor Dariusz J. Gwiazdowicz.

Książkę, która pomoże pełniej zrozumieć rolę łowiectwa we współczesnym świecie, polecamy szerokiemu kręgowi odbiorców. Dla tych, którym temat jest bliski, będzie stanowiła możliwość poszerzenia wiedzy, dla pozostałych może zaistnieć

jako inspiracja do rozpoczęcia zgłębiania tej tematyki.

Pozycja została wydana z końcem 2018 roku, liczy 214 stron i ma sztywną oprawę. Można ją zakupić w Ośrodku Kultury Leśnej w Gołuchowie.

Alicja Antonowicz

Odszukaj rysunek róży. W kratce, w której on się znajduje jest sylaba – zapisz ją w haśle. Jest tam również obrazek powtarzający się w innej ramce z kolejną sylabą – znajdź je i litery zapisz dalej w haśle. Znowu odszukaj rysunek, który jest zamieszczony w tej i w innej kratce z nową sylabą. Powtarzaj czynność, aż zapiszesz wszystkie słowa i odczytasz hasło.

HASŁO: _____

wio	ra	sna
tak	sta	l
dzie	do	sna
ci	i	kwie

Rozwiązanie: Idzie wiosna – tak kwiecista i radosna. (rysunki: Rafał Walendowski, Joanna Zalejska-Niczyporuk; opracowanie: Joanna Zalejska-Niczyporuk)

Wydawca: Ośrodek Kultury Leśnej, ul. Działyńskich 2, 63-322 Gołuchów, tel./faks: 62 761-50-45, 761-50-46, www.okl.lasy.gov.pl, e-mail: okl@okl.lasy.gov.pl

Redakcja: Alicja Antonowicz, Joanna Zalejska-Niczyporuk

Opracowanie i skład: Joanna Zalejska-Niczyporuk

Fotografie: Alicja Antonowicz, Chmielewski CAF, Grażyna Gluch, Edward Kamiński, Dariusz Kociubiński, Królak CAF, Andrzej Murawski, Hubert Ogar, Włodzimierz Raczkowski, Jerzy Śloma, Rafał Sorek, Rafał Walendowski, Karolina Ziółkowska, Ludomił Żołnowski

Okładka: Park-arboretum w Gołuchowie, fot. Joanna Zalejska-Niczyporuk

Druk: FC Druk, Czermin 55, 63-304 Czermin

Dofinansowano ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

ISBN 83-922141-2-9 ISSN 1897-3906

Fiołek torfowy – *Viola epipsila* Ledeb.

Występowanie

Fiołek torfowy to gatunek, który swoim zasięgiem obejmuje północną, centralną i wschodnią część Europy. Występuje również w północnej Azji i północno-zachodniej części Ameryki Północnej.

W Polsce jest gatunkiem nielicznym. Roślinę spotkać możemy w okolicach Krytunia na Mazurach, Balinki w Puszczy Augustowskiej oraz w Białowieckim Parku Narodowym i na Pojezierzu Zachodniosuwalskim.

Cechy gatunku

Fiołek torfowy jest rośliną zielną osiągającą 10–15 cm wysokości. Ma cienkie, długie, pełzające kłaczki, które zakończone jest najczęściej dwoma liśćmi i jasnofioletowym kwiatem. Liście mają na spodniej stronie blaszki liściowej liczne włoski. Jest to jedna z cech, które odróżniają go od spokrewnionego z nim fiołka błotnego.

Kwiaty rośliny zapylane są w dwojaki sposób. Wiosną proces ten odbywa się z pomocą owadów. Latem i jesienią natomiast kwiaty zapylają się same w zamkniętym pąku

Fiołek torfowy w naturze (fot. Arch. OKL)

kwiatowym. Ten drugi przypadek charakterystyczny jest dla niektórych gatunków fiołków oraz części zbóż, występuje np.: u pszenicy i jęczmienia.

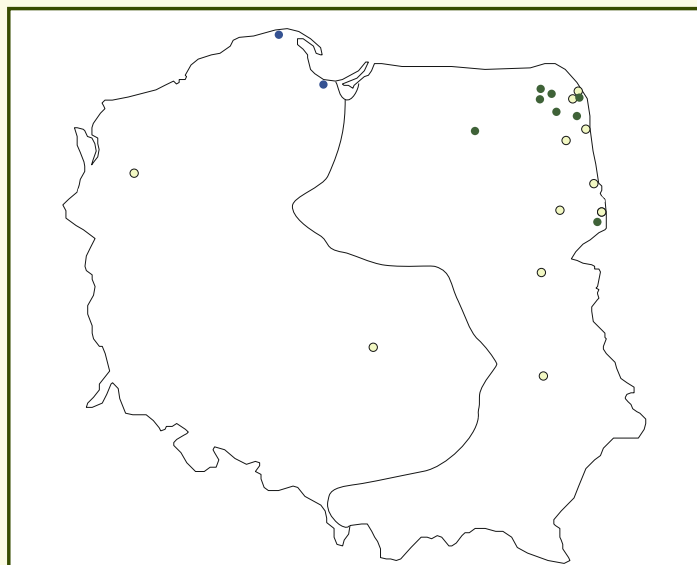
Biotop

Preferuje miejsca zabagnione lub zatorfione, cechujące się wysokim poziomem wód gruntowych oraz utrudnionym ich odpływem. Najczęściej występuje w lasach w pobliżu wód płynących, w których przeważają wiązy i olcze. Rzadziej można go spotkać w lasach olchowych porastających bagna z okresowo podnoszącym i obniżającym się lustrem wody.

Fiołek torfowy rośnie na podłożu zarówno organicznym jak i pochodzenia mineralnego o odczynie kwaśnym i obojętnym.

Zagrożenia

Fiołek torfowy należy do roślin, których ilość na znanych stanowiskach ulega zmniejszeniu. Gatunek ten łatwo krzyżuje się z fiołkiem błotnym, tworząc mieszańce bardzo ekspansywne i cechujące się dużą żywotnością. Skutkuje to zastępowaniem typowych osobników fiołka torfowego formami mieszańcowymi.

Stanowiska występowania fiołka torfowego w Polsce [źródło: „Polska Czerwona Księga Roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe”, Polska Akademia Nauk Instytut Ochrony Przyrody, Kraków 2014]

- stanowiska naturalne potwierdzone po 1990 r.
- stanowiska naturalne niepotwierdzone po 1990 r.
- stanowiska naturalne historyczne, na których obecnie gatunek nie występuje

Stanowiska występowania fiołka torfowego w Europie [źródło: „Polska Czerwona Księga Roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe”, Polska Akademia Nauk Instytut Ochrony Przyrody, Kraków 2014]

- stanowiska naturalne potwierdzone po 1990 r.
- ▨ skupienie stanowisk lub liczne stanowiska naturalne niepotwierdzone po 1990 r.

Garść ciekawostek o rodzinie fiołkowatych

- ✓ Rodzina fiołkowatych (*Violaceae*) obejmuje około 900 gatunków rozpowszechnionych prawie na wszystkich kontynentach.
- ✓ W Polsce dziko rośnie ponad 20 gatunków fiołka. Do najbardziej pospolitych należą: fiołek leśny, polny, przedziwny, Rivina, psi czy trójbarwny.
- ✓ Fiołki mają bogatą symbolikę, uważane są bowiem za symbol: skromności, niewinności, cnoty, pokory, wierności, stałości w uczuciach, szczerości, piękna, miłości, a przede wszystkim nastania wiosny.
- ✓ W starożytnej Grecji fiołki zdobiły głowy uczestników biesiad. Wierzano bowiem, że chronią od upicia się i bólu głowy.
- ✓ W starożytnym Rzymie odbywały się tzw. *Violaria*, czyli święto ku czci duchów zmarłych, podczas których fiołkami dekorowano groby.
- ✓ Wszystkie gatunki fiołków wykorzystywano w Polsce od wieków w lecznictwie ludowym. Dla przykładu fiołek wonny stosowano jako lek wykrztuśny, napotny, uspokajający. Fiołek trójbarwny z kolei jako środek przeciwtrądzikowy i przeciwalergiczny.
- ✓ Niepowtarzalny zapach kwiatom nadaje olejek fiołkowy, który jest mieszaniną ponad 60 składników.
- ✓ W kuchni liście fiołka wonnego używa się na surowo lub po ugotowaniu. Kwiaty rośliny mają największe walory smakowe spożywane na surowo. Innym sposobem wykorzystania kwiatów jest ich kandyzowanie i stosowanie do dekoracji deserów.
- ✓ Dużym zainteresowaniem cieszą się wyroby kosmetyczne wzbogacone zapachem fiołkowym. Na sklepowych półkach można znaleźć: fiołkowe wody kwiatowe, perfumy, mydła, dezodoranty, dodatki do kąpieli, czyli wszystko co może nadać ciału miłą woń.
- ✓ Napoleon Bonaparte upodobał sobie tę roślinę tak bardzo, że wśród swych zwolenników nazywany był Kapralem Fiołkiem (*Caporal Violette*). Został pochowany na wyspie Świętej Heleny, obsypany fiołkami.
- ✓ Woń i czar kwiatów fiołka stanowi również inspirację dla poetów, którzy poświęcili tej roślinie liczne utwory. Przykładem może być wiersz Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej pt.: „Fiołek – to słowik”.

*Serdecznym liściem ogrzane
Chcąc miłości aksamit wystawić
Skromne fiołki
śpiewają wonności sopranem
W świecie kwiatów
Fiołek – to słowik.*

R. Walendowski, *Fiołek torfowy* (akwarela)

Ochrona

Na terenie naszego kraju fiołek torfowy podlega ochronie prawnej. W *Polskiej Czerwonej Księdze Roślin* ma status *CR* (*critically endangered* – krytycznie zagrożony). Sposobem na przetrwanie gatunku może być ochrona poza miejscami jego naturalnego występowania, np. w ogrodach botanicznych. Naukowcy wskazują również na potrzebę zabezpieczenia puli genowej w postaci nasion czy tkanek rośliny w banku genów.

Opracowanie: Tomasz Rakowski

Literatura

- Kaźmierczakowa R., Zarzycki K., Mirek Z. (red.), *Polska Czerwona Księga Roślin*, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków 2014.
- Kłosiewicz S., Kłosiewicz O., *Ocalić od zapomnienia. Przyroda w polskiej tradycji. Sport i Turystyka* – MUZA SA, Warszawa 2011.
- Kopaliński W., *Słownik mitów i tradycji kultury*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1985.
- Kossak S., *O ziolach i zwierzętach*, Wydawnictwo Marginesy, Warszawa 2017.
- Milewski W., *Las słowami opisany. Słowniczek terminów leśnych, przyrodniczych i łowieckich*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa 2004.
- Opracowanie zbiorowe, *Boża apteka. Ziola pól i ogrodów*, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2017.

Strony internetowe

- <http://www.wikiwand.com/pl/Fio%C5%82ek> [dostęp: 21.01.2019]
- <https://www.encyklopedialesna.pl/haslo/mlaka/> [dostęp: 21.01.2019]

Fiołek torfowy jest niezmiernie rzadkim gatunkiem i dlatego nie jest ogólnie znany. Za to inne gatunki z rodziny fiołkowatych są często obecne w kulturze i symbolice. Motyw fiołka spotkać można także na znaczkach, kartkach pocztowych, emblematkach czy proporcach. Poniżej sześć znaczków ze zbiorów Muzeum Leśnictwa Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie.

1. Fiołek trójbarwny, Polska
2. Fiołek trójbarwny, odmiana Ullswater, Ludowa Republika Kampuczy
3. Fiołek trójbarwny, Węgry
4. Fiołek, znaczek wydany z okazji Dnia Matki w 1989 r., Kuba
5. Fiołek alpejski, Rumunia
6. Fiołek rogaty, Oman

